

Baggrund for samarbejdet

FOLKEVIRKE OG ESMA BIRDI HAR SAMARBEJDET MED FIRE INSTITUTIONER
I FORBINDELSE MED KORTLÆGNINGEN OG GENNEMFØRELSEN AF PROJEKTET
»DEMOKRATISKE KOMPETENCER I ET FLERKULTURELT SAMFUND«.

De fire institutioner er:

SPROGCENTRET I KALUNDBORG:

Sprogcentret er en kommunal uddannelsesinstitution, der underviser voksne udlændinge i dansk sprog og i kultur- og samfundsforhold i Danmark.

Kontaktperson: Irene Wiborg.

40 elever fra centret har deltaget i dette projekt.

JOBKOMP - DJURSVANG I ALBERTSLUND (stedet hed tidligere 10'eren og lå i Glostrup)

Kursisterne her er ledige, som er berettigede til en jobplan. Deltagerne får i løbet af kurserne mulighed for at forbedre deres danskundskaber, og de får desuden større indsigt i den danske arbejdspladskultur.

Målet med aktiviteterne er at finde det rigtige job eller den rigtige jobtræningsplads til kursisterne.

JobKomp henvender sig til indvandrere og flygtninge og ledige, som ønsker at finde ud af, hvor de kan få arbejde.

JobKomp er leverandør af halv- og helfabrikata til offentlige og private virksomheder.

Kontaktperson: Christina Odgård Nielsen

Deltagerne i dette projekt har været voksne mellem 25 og 55 år.

JobKomp - Djursvang har plads til 50 ansatte i produktionen og til 40 kursister.

TIETGENS SKOLE I ODENSE:

Skolens tilbud henvender sig først og fremmest til unge danskere og indvandrere på mellem 16 og 30 år:

Et af kernetilbudene er for unge med en anden etnisk baggrund end dansk. Det kan typisk være 2. eller 3. generationsindvandrere, flygtninge i og uden for integrationsperioden. Kursister, som oplever, at det danske sprog er en barriere for at opnå uddannelse eller arbejde i Danmark.

Den 23. februar 2004 startede TietgenSkolen et nyt kursus, som skal hjælpe veluddannede, ledige nydanskere med at få et job, som matcher deres uddannelsesbaggrund.

Kontaktperson: Susanne Kaatmann.

24 kursister har deltaget i dette projekt.

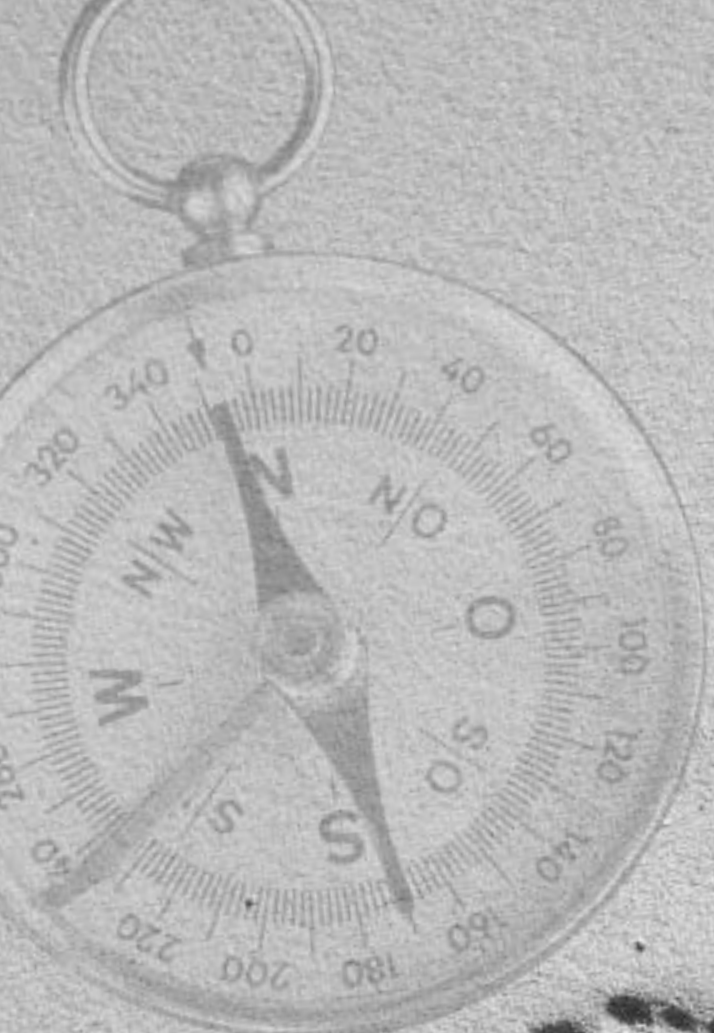
NIVÅ UNGDOMSSKOLE - under UU-Øresund:

UU-Øresund er et tilbud til unge fra 6. klasse indtil de fylder 25 år. Her kan de få vejledning om valg af specielt uddannelse og erhverv.

UU-Øresund dækker kommunerne Fredensborg-Humlebæk, Karlebo og Helsingør.

Kontaktperson: Thomas

Der har været 18 deltagere fra Nivå Ungdomsskole i dette projekt.

Vold og trusler hos
etniske minoritets-
familier

3

Demokratiopfattelser

5

Arrangerede
ægteskaber

14

Folkevirke

Nr. 4 · december 2004 · 59. årgang

Folkevirke

**Social - kulturel - politisk
oplysning**

Udgivet af oplysningsbevægelsen
FOLKEVIRKE.

Bladet kan kun bestilles ved
direkte henvendelse til:

Folkevirkes kontor:

Niels Hemmingsens Gade 10,3.
1153 København K
Tlf./Fax 33 32 83 11
e-mail: folkevirke@folkevirke.dk
www.folkevirke.dk

Dette nummer koster i styksalg
kr. 35,00 + porto
Særpris for klassensæt
Årsabonnement
Kr. 130,00 pr. år (incl. porto)

Redaktion:

Annemarie Balle
(ansvarshavende)
Reventlowsgade 18, 4 tv.
1651 København V
Tlf. 39 29 13 17/39 29 90 60
Fax 39 29 17 19/39 29 90 77

Forretningsudvalg:

Formand: Annemarie Balle
Næstformand: Jeanne Bau-Madsen
Kasserer: Britta Paulsen
Jytte Engedahl Hansen
Karen Herand
Tove Hinriksen
Shirley Højbjerg
Ellen Kristiansen
Karen Pihlkjær
Kirsten Rudfeldt
Britta Söhner

**Folkevirke er grundlagt af Bodil
Koch i 1944 som en tværpolitisk
oplysningsbevægelse for kvinder**

**Deadline for næste nummer:
21. januar 2005**

Oplag: 1.300
Tryk: Isager Bogtryk 62 21 31 60

Dette temanummer af Folkevirke
er udgivet med støtte fra Ministeri-
et for Flygtninge, Indvandrere og
Integration.

FORENINGEN AF
DANSKE
KULTURTIDS-
SKRIFTER

Demokratiske kompetencer i et flerkulturelt samfund

Folkevirke har gennem det seneste år samarbejdet med etnisk konsulent Esma Birdi om et integrationsprojekt. I løbet af projektet er fire steder valgt ud – Sprogcenter i Kalundborg, projekt 10'eren i Albertslund, Tietgens Skole i Odense og et ungdomsprojekt i Nivå.

Esma Birdi, der er tyrkisk født, har lagt op til debat om en række centrale emner som bl.a. arrangerede ægteskaber, børneopdragelse, ære og skam samt demokratiopfattelser og religion.

Essensen af de mange debatter er samlet i dette hæfte. Det kan bruges som inspiration til lokale debattmøder og være et mere nuanceret indlæg i debatten om demokrati og integration i Danmark.

Debatterne på møderne har bevæget sig i mange retninger, og der har været en række vedkommende emner til debat.

Vi har udvalgt de væsentligste emner fra debatterne og uddyber her i hæftet de forskellige opfattelser og reaktioner.

Det er vores håb, at man på den baggrund kan nå et spadestik dybere i den aktuelle samfundsdebat, så det ikke kun bliver de overordnede slagord, der kommer til at præge den fortsatte debat.

Alt tyder på, at netop demokratiske kompetencer og integration kommer til at stå højt på den politiske dagsorden – og også kommer til at præge den valgkamp, som så småt er ved at blive løbet i gang allerede nu.

*Annemarie Balle,
formand for Folkevirke*

*Esma Birdi,
etnisk konsulent*

Indhold

Vold og trusler hos etniske minoritetsfamilier	3
Religion - påklædning - identitet.....	6
Demokratiopfattelser	7
Ære og skam - sladder	9
Den danske udlændingelov	10
Kommunikation i et multikulturelt samfund	10
Individ og familie - modsætninger mellem by og land	11
Adfærd og afkodning af kulturelt betingede vaner.....	12
Arrangerede ægteskaber	14
Børneopdragelse	15
Baggrund for samarbejdet	16

Børneopdragelse

I forbindelse med kurser på alle de fire foreninger har opdragelse været et emne, som alle kursister har haft en holdning til. De fleste gav udtryk for, at de generelt set tager afstand fra den måde, som danske børn bliver opdraget på. Alligevel var der enighed om, at der også kan findes danske familier, som tager opdragelsen af deres børn seriøst.

Da kursisterne blev gået på klingen om, hvad det er for elementer i den danske opdragelse, som de tager afstand fra, pegede de især på, at de syntes, at det er uacceptabelt, at de unge flytter hjemmefra før de blev gift. Børnene ikke havde respekt for deres forældre, lærer og ældre.

Generelt set mangler de danske børn efter nydanskernes opfattelse disciplin. De har for meget frihed og for stor selvbestemmelse.

Mange med en anden kulturel baggrund mener, at danskerne som udgangspunkt mener, at forældrene kun kan bestemme over børnene indtil de er 18 år. Det synspunkt synes

de etniske forældre er forkasteligt.

Efter den diskussion blev samtlige deltagere på et af møderne enige om, at deres børn ikke var myndige, når de blev 18 år. Og de var også enige om, at de som forældre ville have retten til at opretholde deres autoritet i forhold de unge, indtil de blev gift.

Et synspunkt, som kan være svært at opretholde i et kollektivistisk samfund, hvor der hersker et aldershierarki, hvor man ikke altid respekterer de unges måde at leve på. Men, som det blev påpeget af nogle forældre, så var deres børn – også selv om de var over 18 år – for unge til at forstå tingene.

Deres standpunkt blev taget for at hjælpe de unge – og ikke for at blande sig i deres liv.

Men, påpegede Esmá Birdi, i Danmark er der en grundfilosofi om en bevidst stræben efter ligestilling mellem kønnene. I kontakten mellem de etniske minoriteter forventes det, at de skal efterleve denne grundfilosofi.

Kvinder med en anden etnisk baggrund vil – præcis som de danske kvinder – gerne have mere frihed, men ofte ved hun ikke, hvordan friheden skal praktiseres mellem kønnene. I hendes forsøg på at gøre det, går det ofte galt – både i forholdet til manden og i forholdet til familiens børn.

Hvis hendes bestræbelser mislykkes, vil hendes frustrationer vokse og kan ende med, at hun lukker sig inde i sig selv. En udvikling, som kan risikere at gå ud over børnene.

Arrangerede ægteskaber

Før der kunne tages hul på debatten om alvoren og konsekvenserne af arrangerede ægteskaber og tvangsægteskaber var det nødvendigt at blive enige om klare definitioner.

De fleste af de kursister kommer fra et kollektivistisk samfund, hvor de er vant til arrangerede ægteskaber, hvor man ikke gifter sig af kærlighed, men af fornuftsmæssige grunde. I de fleste tilfælde er det som regel mandens familie, der henvender sig til kvindens familie. Familierne finder frem til egnede ægtefæller i eget netværk, eller når familierne mødes til andre bryllupper, hvor der er mulighed for at se mange giftemodne kandidater. Nogle familier går så vidt, at de bruger videooptagelser til at kunne studere egnede kandidater og vise dem til deres søn. Processen med at finde frem til den rette ægtefælle kan godt tage lang tid for familien.

Flere af kursisterne erkendte, at hvis der ikke kan findes en egnet ægtefælle i Danmark, fordi pigerne her måske virker for umodne eller krævende, så vil familien vende blikket mod hjemlandet, hvor der er flere unge at vælge mellem. Flere familier forsøger som regel at finde frem til ægtefæller fra hjemlandet, som har en uddannelse. Når to familier er

blevet enige om en alliance, går de videre med at planlægge et ægteskab, hvis der ikke er kraftig modstand fra en af parterne.

Hvis pigen forsøger at modsætte sig et ægteskab, kan familien så tvivl om hendes jomfrudom eller tro, at hun har en hemmelig kæreste. Hvis det sker, kan hun være årsag til, at der bliver ufred i familien.

De fleste unge med etnisk baggrund går imod tvangsægteskaber. Men – blev det påpeget af de fleste kursister – så er der en hårfin grænse mellem et arrangeret ægteskab og et tvangsægteskab.

Det blev bl.a. nævnt et eksempel om, at en 18-årig dreng fra en religiøs familie havde fået lov til at få en dansk kæreste. Hun var 28 år og fraskilt mor fra en tyrkisk mand. Da familien opdagede forholdet, blev de desperate og ville gifte ham med en tyrkisk pige fra hjemlandet. Moderen til drengen fortalte, at de aflagde 11 besøg sammen med sønnen i løbet af en enkelt dag for at finde en anden egnet pige.

Efter de mange besøg forventede familien, at han ville vælge en af de mange kandidater. Der blev lagt et vist pres på sønnen, og han besluttede sig for at gøre det.

Men, lød flere kursisters udlægning, det var hans egen beslutning at gøre det.

Men historien om den unge søn slutter ikke her.

For, fortalte en kursist, der var to yngre døtre i familien, og efter den grundige introduktion hos andre familier kunne de lige så godt også beslutte sig for at blive giftet væk, så

familien ikke risikerede at stå i den samme situation. Den yngste datter accepterede at blive gift med en fætter, mens den ældste afslog. Hun begrundede sit afslag med, at hun gerne ville have en uddannelse først. Familien syntes ikke, at der var tid til at diskutere det forhold, når de nu stod over for at skulle have to bryllupper. Derfor besluttede familien at fastholde de to ægteskaber i første omgang.

Fortællingen om den tyrkiske søn fortsatte. Kursisten fortalte, at efter brylluppet rejste familien tilbage til Danmark og ventede på de nye ægtefællers familiesammenføring. Efter et halvt år faldt de på plads.

Efter et år fik sønnen et barn med sin tyrkiske kone, men det gjorde han også med sin danske kæreste. Det skete med blot en uges mellemrum.

Efter det blev sønnen truet til kun at holde sig til sin tyrkiske kone.

Efter at have fået sit andet barn med sin tyrkiske kone, blev det for meget for ham, og han flyttede sammen med sin danske kæreste. Det sidste, der er hørt om ham, er, at han ikke længere bor hos nogen af dem.

Moderen er fortsat overbevist om, at der er tale om tvang, for sønnen har jo selv har været med til at vælge sin tyrkiske kone.

Debatten om tvangsægteskaber fik på den måde et meget realistisk præg – uden at kursisterne kunne nå til enighed om, hvordan tvangsægteskaber og arrangerede ægteskaber skulle vurderes – og om det er acceptable forhold at byde unge i et demokratisk samfund.

Vold og trusler hos etniske minoritetsfamilier

De fleste indvandrers- og flygtningefamilier som kommer fra et kollektivistisk samfund har vanskeligere ved at tilpasse sig det danske samfund som er et individualistisk samfund.

Af etnisk konsulent Esmá Birdi

Et kollektivistisk samfund vil sige, at man i højere grad tager hensyn til kollektivets normer og værdier i stedet for egne ønsker og behov. Alle uanset køn og alder kan komme i klemme i samfund, hvor der skal tages hensyn til kollektivets normer og værdier.

I et kollektivt samfund spiller alder, status og køn en stor rolle. Samfundet er som regel delt op i mandeverden og kvindeverden. Det er ikke velset at blande sig i hinandens verdener, idet rollerne er markant adskilte. Manden fungerer populært sagt som »statsminister og udenrigsminister«, mens kvindens rolle kan sammenlignes med »social- og sundhedsminister«.

Når man ser på indvandrers- og flygtningefamilier i Danmark, så kommer de fleste familier fra samfund, hvor man er opvokset med en stor autoritetstro og en social kontrol. Den baggrund gør det ekstra svært at håndtere det at leve i et demokratisk – altså et frit-samfund, hvor man agerer ud fra begrebet »frihed under eget ansvar«.

Det er nogle af disse forhold, som gør det svært for etniske minoritetsfamilier at tilpasse sig et individualistisk samfund som det danske. Dertil kommer, at der er ligestilling mellem kønnene i Danmark, og det kan betyde, at manden skal dele sin »statsministerpost« med kvinden. Det kan

være svært – især hvis han har et ønske om at bevare sin status som »statsminister«. Det kan også være, at man simpelthen er usikker på, hvordan han skal dele sin post med kvinden efter at han i mange år har haft posten – og også er vokset op i et samfund med dette mønster.

Hele familiestrukturen i et kollektivistisk samfund bliver skævt i et individualistisk samfund, hvor der er en lang tradition for ligestilling mellem kønnene.

FÅ DANSKE VENNER

Mange etniske minoritetsfamilier lever i lukkede kollektive samfund i Danmark. Selvom de ikke lever i områder med stor koncentration af etniske minoriteter, lever de ofte efter et kollektivistisk mønster som beskrevet tidligere. Familierne har svært ved at gennemskue det at leve i et individualistisk samfund, hvor man godt kan se både fordele og ulemper.

De fleste etniske familier har ikke omgang med danske venner privat, derfor bliver det danske samfund – på godt og ondt – ofte tolket ud fra det, som man oplever på gaden eller det, man ser, når man kommer i kontakt med det danske system – og ikke ud fra et førstehåndskendskab til det civile, danske samfund.

USIKKERHED OG VOLD

Usikkerheden medfører, at mange indvandrers- og flygtningefamilier

fastholder en kollektivistisk livsform, som er kendt fra hjemlandet. Men også den kan være svær at fastholde, fordi det danske samfund »blander« sig ved bl.a. at komme med forventninger til, hvordan »de nye danskere« skal gøre tingene.

Der bliver på denne måde rokket ved det velkendte, og især manden kan føle sin position svækket, da han i sin kontakt med systemet hele tiden bliver mødt med en forventning om, at han er indstillet på at praktisere ligestilling hjemme og ude i samfundet.

Manden mister kort sagt sin status i familien. Det gør ham frustreret, og det vil være nærliggende for ham at afreagere på sin kone og familie med vold og trusler. Selvom han godt ved, at det er forbudt at slå i Danmark, regner han med, at kvinden ikke vil angive ham til myndighederne – både af hensyn til kollektivet og fordi der kan ske endnu værre ting, hvis hun gør det.

Kvinder, der kan udholde en voldelig mand eller at han svigter sin familie, bliver gjort til helte. Det gør det svært for kvinden at komme ud af sin rolle som helt. Den udholdende kvinde beskytter på denne måde sin mands ære, selv om han handler i strid med kollektivets normer og værdier.

BØRNEOPDRAGELSE

Der er i Danmark en grundfilosofi om en bevidst stræben efter ligestilling mellem kønnene. I kontakten mellem de etniske minoriteter forventes det, at de skal efterleve denne grundfilosofi. Kvinden vil gerne have mere frihed, men på den anden side ved hun ikke, hvordan friheden skal praktiseres mellem kønnene. I hendes forsøg på at gøre det, går det oftest galt. Både i forholdet til manden og i forholdet til familiens børn. Hendes frustration vokser og kan ende med at hun lukker sig inde i sig

selv. Også hun får voldelige tendenser, som går ud over børnene.

Mange mødre har fortalt, at de slår deres børn, når de skal opdrage dem. På tyrkisk er der et ordsprog der hedder »Slår du ikke din datter i tide, slår du dig selv senere«.

Sidder man til en kvindekomsammen med tyrkiske kvinder, kan man da også ofte høre bemærkningen »Hvem slår ikke deres børn?«.

Men – bliver mødrene direkte spurgt om den måde, de opdrager deres børn, vil de på det kraftigste understrege, at det er forkert at slå sine børn, og man skal lade være med at gøre det!

Nogle mødre synes, at det er helt naturligt at f.eks. sige til en sundhedsplejerske, at de slår deres børn eller truer dem, når de skal opdrages. Sundhedsplejersken fortæller, at det er forkert og forbudt og kommer med anvisninger til, hvordan de kan tackle problemet. Men sjældent bliver der gjort mere ved det, fordi sundhedsplejersken oplever det som et usikkert område at vejlede på en måde, så budskabet bliver forstået og anvendt hos etniske minoritetsfamilier.

ÆGTESKAB

I det kollektivistiske samfund bliver man gift i en tidlig alder og vil typisk flytte ind til mandens familie. På denne måde kommer det nye ægtepar i lære hos sin svigerfamilie. For kvindens vedkommende er det hendes nye familie der har ejendomsretten over hende. Når hun får børn, tager hun sig hovedsageligt af pasning og pleje af barnet, mens svigermoderen godt kan give en hånd med, men ellers tager svigermoderen sig af alt det sjove som f.eks. at lege, gå tur og fortælle historier. Men generelt vil hun have en dominerende rolle omkring opdragelsen af barnet, der kan være i strid med en dansk sundhedsplejerskes anvisninger.

Hvis sundhedsplejersken fornemmer en alt for dominerende svigermor, gør hun klogt i at inddrage hende i samtalen. Sundhedsplejersken kan inddrage svigermoderen så meget, at hun ikke orker at forholde sig til udviklede anvisninger.

Børn, der opdrages i et kollektivistisk samfund, er følelsesstyret opdraget. De bliver truet, og de kan føle, at de kan være årsag til at familien får et dårligt omdømme.

Hvis en af forældrene svigter barnet, forventes det, at det næstnærmeste familiemedlem tager sig af barnet.

SAMTALEKULTUR

Samtalekulturen i et kollektivistisk samfund mellem ægtefællerne er at man taler overordnet om tingene, eller at samtalen mest handler om praktiske gøremål. Der bliver ikke talt så meget med hinanden, men mere til hinanden. Det samme gælder i kontakten mellem børnene og forældrene.

Når et barn skal irettesættes, vil den voksne tale ned til barnet. Den voksne forventer, at barnet sænker sit blik og lytter samtykkende og ikke gør, som vi er vant til i Danmark, hvor vi siger »Kig dog på mig, når jeg taler til dig«.

Hvis et barn i en indvandrer- eller flygtningefamilie gjorde som man forventer et dansk barn gør det, vil den voksne ikke føle sig respekteret. Et traditionelt opdraget barn i en indvandrer- og flygtningefamilie er derfor ikke vant til at debattere, diskutere, tale i dialogform – eller sætte spørgsmålstegn ved ting, de ikke forstår.

Når der skal sættes grænser for barnet i en indvandrer- og flygtningefamilie, får det typisk besked om »lad være med det«. Men – og det er afgørende – der følger ikke en forklaring om, hvorfor man ikke må gøre den ting!

ofte vælger at holde sig til de velkendte spilleregler i deres eget samfund.

Det er også derfor, at man ofte ser, at indvandrere og flygtninge i mødet med det danske system bruger meget energi på at forsvare sig selv – deres nationalitet, religion og kultur. De føler sig ikke fortrolige med de danske forhold.

Det var derfor også tankevækkende, at de færreste af eleverne opfattede sig som danskere, selv om de havde dansk statsborgerskab.

De fleste elever ønskede derimod at leve i deres oprindelsesland. De havde ofte en romantisk forestilling om, hvordan deres liv ville forme sig, hvis deres drøm om at vende hjem gik i opfyldelse.

En af de store ønsker for eleverne var, at hvis de kunne vende hjem, så ville de ikke længere skille sig ud fra mængden.

Da eleverne blev spurgt, hvordan de ville tjene penge, hvis de vendte hjem, kunne de færreste komme med et svar.

Esmā Birdi uddyber sine konklusioner ved at nævne eksempler med unge, som kommer i konflikt med politiet. Den gruppe unge har ofte en aggressiv og truende adfærd over for politiet, som de kalder for racister, fordi de føler, at politiet ikke respekterer dem for det de kulturelt og religiøst står for.

Deres aggression kan også få frit løb, når de skal søge praktikpladser eller arbejde. Her er der en udbredt opfattelse af, at det næsten er umuligt at få et job, hvis man ikke har et dansk klingende navn eller ser udansk ud.

Børn med etnisk baggrund mener, at de bevidst bliver sorteret fra.

Disse problemer blev især drøftet på Tietgens Skolen i Odense samt på Nivå Ungdomsskole. Når eleverne blev spurgt om, hvad grunden kan være til myterne – og de måske reel-

le forskelsbehandlinger, sagde de, at danskerne ikke kunne lide dem. Det blev også diskuteret, om danskernes uvilje kunne have noget med en mere aggressiv adfærd at gøre.

Det blev drøftet, hvad der kunne være grunden til, at det lykkes for nogle med en anden etnisk baggrund at få job, mens andre hele tiden oplever at blive afvist.

Her blev mange elever overraskede over, at adfærd kan have så stor betydning – både når man mere generelt færdes i det danske samfund, og når man søger job.

På begge skoler blev der brugt tid på at give hver enkelt elev tid til at øve sig i, hvordan den første kontakt i det danske samfund skal være. Det var nyttige oplevelser, som bl.a. kan bruges, når eleverne skal ud for at søge arbejde.

Eleverne skulle f.eks. øve sig i at give et fast håndtryk, have øjenkontakt, have en ret holdning, vise interesse og »sælge sig selv«.

Det blev desuden gennemgået, at det at kunne afkode de usagte holdninger i samfundet og finde sin egen plads i samfundet kræver, at den enkelte er nysgerrig og åben over for det samfund, man lever i.

Derfor, påpegede Esmā Birdi, er det også vigtigt, at nydanskere lærer danskerne at kende ved f.eks. at være sammen med dem – og ikke kun professionelt, men også under mere private former.

Flere piger fortalte, at de ikke altid fik lov

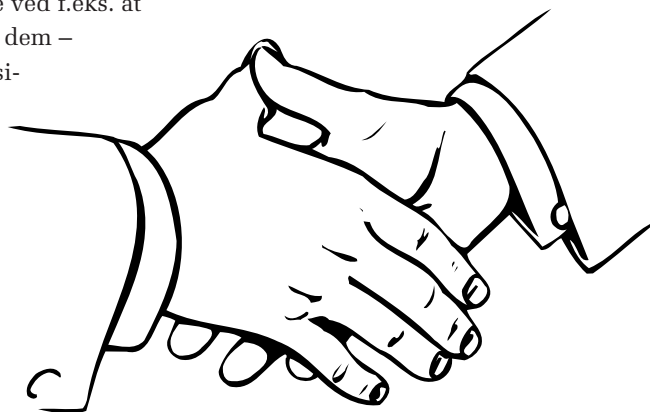
at få en dansk pige som veninde, fordi forældrene frygtede, at deres døtre ville komme til at ligne de danske piger – altså blive for selvstændige.

Enkelte af kursisterne kunne godt forstå forældrenes bekymring, fordi de selv syntes, det er forkert, hvis unge drikker spiritus og har kæreste-forhold som varer kortere eller længere tid.

Pigerne måtte dog indrømme, at de også har oplevet, at danske piger kan have en høj moral og også kan have det godt med deres familier.

I pauserne kom mange piger og drenge for at tale med Esmā Birdi. Både drenge og piger ønskede at tale på tomandshånd med Esmā Birdi.

Nogle af de ønsker, som de gav udtryk for var, om hun ville komme på besøg en anden gang og så sørge for, at debatterne blev kønsopdelt. På dem nåde kunne debatterne blive mere frie, og der kunne rejses spørgsmål og problemer, som – efter de unges vurdering – kun kunne drøftes, hvis der var kun var enten piger eller drenge til stede.

Når børnene er små, er forskellene mellem danske og etniske minoritetsbørn ikke store, men efterhånden som de bliver ældre – og især i puberteten – mærkes forskellene. Forskelle, som er tydelige, både når de er sammen med danskere og sammen med jævnaldrende med samme etniske baggrund.

Et liv levet i konstant splittelse mellem forskellige kulturelle opfattelser er grobund for en indre konflikt. De unge oplever ofte et konstant tovrækkeri mellem det danske samfund og deres egen kulturelle baggrund.

Det ulykkelige i den situation er, at alle parter ønsker børnene det bedste – men der er – ulykkeligvis – ingen vindere. Alle bliver tabere, fordi det er så svært for nogle af parterne at give efter.

Børnene ved, at de danske kontaktpersoner er meget pædagogiske og hjælpsomme i forhold til deres egen omgangskreds. Derfor henvender børn og kvinder næsten altid til

en dansker med deres problemer i stedet for at henvende sig til deres familie eller landsmænd. Hvis de går til personer fra deres hjemland, risikerer de, at der bliver sladret om dem.

Hvis udviklingen blandt danskere med anden etnisk baggrund for alvor skal ændres, er det nødvendigt at få denne gruppe til at se sig selv i en større sammenhæng. At få sat gang i en debat, hvor den enkelte relaterer sin situation til det danske, påpeger Esmā Birdi.

Derfor har det været interessant at tage disse drøftelser på de fire institutioner, som Folkevirke har samarbejde med. Her var der en klar tendens til, at samtlige elever havde en familiebaggrund i en landsbykultur.

I løbet af møderne har det bl.a. været diskuteret, hvilke konsekvenser det har for ens liv, at man lever i et moderne demokrati, men fastholder livsstilen fra hjemlandet.

Debatterne viste tydeligt, at elever-

nes opfattelse af det danske samfund hænger tæt sammen med deres kulturelle baggrund.

De erkendte bl.a. at der er store forskelle i opdragelse – og at de spiller ind i ens holdninger til, hvordan man bør udøve sin religion og hvilke menneskelige værdier man prioriterer.

I løbet af projektet stillede Esmā Birdi bl.a. spørgsmålet om eleverne ville have levet deres liv i Danmark på en anden måde, hvis deres familie var kommet fra en storby.

En elev sagde, at han var overbevist om, at hans forældre ikke ville have bosat sig i en etnisk ghetto, men i stedet have valgt at bo på Strandvejen.

Debatterne gjorde det klart for mange elever, at de ikke kun var anderledes i deres udseende, men at både deres livsstil og deres baggrund fra en landsbykultur gør, at deres tilværelse her i Danmark former sig på en meget anderledes måde.

Adfærd og afkodning af kulturelt betingede vaner

Børn, der lever i et kollektivistisk og lukket samfund, har meget svært ved at klare sig i et dansk, individualistisk domineret samfund, fordi de ikke har lært at afkode spillereglerne – normer og værdier. Der er sagte og usagte regler, som de ikke er vokset op med, og som tager tid at lære. For

danske børn er det ting, som læres under opvæksten, men som børn fra andre etniske kulturer ikke lærer. Uden de danske »færdselsregler« kan de unge have svært ved at begå sig i det danske samfund, fordi de bevidst eller ubevidst bryder de uskrevne regler. Resultatet er, at de

DET SOCIALE LIV

Mange etniske minoritetsfamilier fra et kollektivt samfund har en ringe skolebaggrund som gør, at børnene får et dårligt modersmål og dermed også et dårligt dansk sprog. Oftest overtager det danske sprog modersmålet i hjemmet, fordi legesproget er på dansk – især hvis de har søskende.

Normalt vil drenge før skolealderen blive introduceret i mændenes verden af faderen, bedstefaderen eller en anden nær slægtning. Det gøres bl.a. ved, at sønnen bliver taget med på arbejde, klubber eller sportsaktiviteter. Steder og sammenhænge, hvor mændene typisk færdes. På den måde finder drengen ud af, hvor han hører til.

I Danmark er der ligestilling mellem kønnene, og det betyder, at der ikke er en decideret mandeverden at blive introduceret i.

ØKONOMI

I store indvandrerfamilier er der en tendens til, at sønnen er med i familieforetaget, hvis faderen f.eks. har en grøntforretning. På den ene side forventer familien, at sønnen skal have sig en ordentlig uddannelse og på den anden side skal han f.eks. hjælpe til i forretningen. Hvis sønnen ikke udtrykker et markant ønske om uddannelse, kan det tolkes af forældrene, som om han ikke egner sig til at læse og hellere må lære at tjene penge for familien. Hos de fleste familier er der fællesøkonomi indtil man flytter hjemmefra. Dette gælder både piger og drenge. Fordelingen af fællesøkonomien giver også anledning til mange konflikter. Eller når de unge gerne vil flytte for sig selv.

IDENTITET

De fleste etniske minoritetsfamilier bor i små lukkede samfund i samfundet. De indretter sig kollektivistisk,

og det betyder, at der ikke er plads til det enkelte individs ønsker og behov. De små samfund er ikke kun i områder med stor koncentration af flygtninge/indvandrere. Også udenfor leves der efter samme princip.

Børn, der lever i disse lukkede samfund, har meget svært ved at begå sig i det danske samfund, selv om de er født og opvokset i Danmark. Det bevirker, at de føler sig mere som en fra deres eget eller forældrenes hjemland fremfor en del af det danske samfund. De føler sig simpelthen ikke danske, for de kender ikke det at være dansk, fordi de har for ringe et kendskab til det danske civilsamfund.

Når børnene er små, er forskellene mellem danske og etniske minoritetsbørn ikke store, men efterhånden som de bliver ældre – og især i pubertetsalderen – mærkes forskellene, både når de er sammen med danskere og sammen med egne landsmænd. Børnene er altid i konflikt med sig selv. De oplever et konstant tvtræk mellem det danske samfund og deres eget. Begge parter vil nemlig børnenes bedste. Børnene ved, at de danske kontaktpersoner er meget pædagogiske og hjælpsomme i forhold til deres egen omgangskreds. Derfor henvender børn og kvinder næsten altid til en dansker, når de har et problem i stedet for til deres familie eller landsmænd, hvor de desuden risikerer at blive sladret om.

Børn, der lever i et kollektivistisk og lukket samfund, har meget svært ved at klare sig i det danske, individualistiske samfund, fordi de ikke har lært at afkode spillereglerne – normer og værdier, de ikke er vokset op med. De unge har det svært ved at begå sig i det danske samfund og vælger oftest at holde sig overordnet til deres eget samfund og får dermed mindreværds-komplekser over for det danske samfund. I mødet med det danske system og med det civile samfund gør de unge en hel del ud af at forsvare sig selv

omkring nationalitet, religion og kultur, fordi de ikke føler sig hjemme med danskerne. Det kan f.eks. være unge, som kommer i konflikt med politiet, har en aggressiv og truende adfærd over for politiet og kalder dem for racister, fordi de føler at de bliver »åndet i nakken«.

Især har drenge det svært ved at leve mellem to opdragelsesmønstre, idet der ikke er nogen til at tage sig af dem. De føler sig splittede i et dobbeltliv og er overladt til sig selv. De kan ikke bruge deres forældre til at lære dem noget om det danske samfund. De unge ved godt, at de ikke kan få hjælp hos forældrene på det punkt. Oftest finder de sammen med andre ligestillede unge og på den måde tilegner de sig en uheldig identitet, hvor de hele tiden skal forsvare deres baggrund.

Religion

- påklædning

- identitet

- Når man taler om muslimer i Danmark, er mange danskere tilbøjelige til i samme åndedrag også at tale tørklæder, arrangerede ægteskaber, særlige spisevaner og krav om bøn.

Men det er en forenklet debat, som meget let kommer til at køre af sporet.

- For, understreger etnisk konsulent Esma Birdi, det er samtidig elementer, som står centralt for en række nydanskere, og som det danske samfund ikke må negligere.

Der er mange indvandrere og flygtninge – specielt dem, der kommer fra landområderne – som fortsat mener, at bestemmelser i religionen skal overholdes. Og – ikke mindst – at de meget ofte skal overholdes for at beskytte kvinderne.

Der er også mange af nydanskerne, som mener, at det at gå med tørklæde er et synligt bevis for, at den

pågående kvinde viser respekt for religionen.

Mere generelt mener mange nydanskere, at der er en udbredt opfattelse af, at man ved at fastholde sin klæde- dragt og sine traditioner fra hjemlandet i højere grad kan fastholde sin identitet.

I løbet af projektet »Demokratiske kompetencer i et flerkulturelt samfund« har det vist sig, at debatterne om disse emner kan blive meget følsomme.

Men, påpeger Esma Birdi, ligesom inden for andre emner, så kan man mange gange tale sig frem til en enighed – på det teoretiske plan.

- Men, påpeger hun, hvis man strammer op om et emne og f.eks. stiller spørgsmålet: Hvilke love skal respekteres mest – de religiøse eller de danske? – ja, så smuldrer enighe-

den, og der breder sig i stedet for en større usikkerhed.

LIGESTILLING

Et af de spørgsmål, der især samler sig stor usikkerhed om, er spørgsmålet om ligestilling.

Helt principielt bakker alle op om de demokratiske rettigheder og ønsker ligestilling. Men hvis ligestilling f.eks. medfører, at kvinderne selv må bestemme over deres eget liv, ja så tvivles der på de demokratiske rettigheder.

Kursisterne på de deltagende institutioner blev spurgt om, hvilke fremtidsdrømme de har?

De fleste på Tietgenskolen har en idé om, hvad de godt kunne tænke sig at lave. På Nivå Ungdomsskole er eleverne unge på omkring 15 år, så de fleste her var usikre på, hvad de gerne vil lave.

En elev fortalte, at hendes fremtid var hendes religion.

Den fremtidsdrøm blev hilst velkommen af drengene.

Esma Birdi forsøgte at indkredse denne fremtidsdrøm og spurgte bl.a., om man kan have »en religion« som sin fremtid og lagde samtidig op til diskussion om religionens betydning for den enkelte.

Kursisterne var erklærede musli-

ver er det vigtigt, at forældrene kender de grundliggende demokratiske principper, som bruges i de danske institutioner og som de også selv kan bruge i opdragelsen af deres børn. Børn med etnisk baggrund skal også på hjemmefronten lære at debattere og komme med egne meninger og derved få en oplevelse af, hvordan de demokratiske principper fungerer i praksis i det små. Det er vigtigt at børn føler, at også deres mening har vægt, når der skal træffes små som

store beslutninger, for det er på denne måde, at opdragelsen i hjemme på sigt bedre kan matche forventningerne ude i samfundet. Forældre blandt kursisterne erkendte, at de også selv har haft brug for at kende de demokratiske kompetencer bedre.

Så det at have mere fokus på demokrati i familielivet var et meget positivt indslag, fordi det kunne være med til at udvikle et bedre familieliv.

Derfor valgte Esma Birdi at gennemgå, hvordan demokrati og større

livskvalitet for den enkelte og i familien kunne etableres. Demokrati blev desuden drøftet i et perspektiv, så den enkelte fik indtryk af, hvad det kan betyde i forhold til den enkeltes selvopfattelse set i et større perspektiv.

Individ og familie - modsætninger mellem by og land

De fleste af de indvandrer- og flygtningefamilier, der kommer fra et kollektivistisk samfund, har vanskeligheder ved at tilpasse sig det danske samfund, som er et individualistisk samfund.

Et kollektivistisk samfund kan defineres som et samfund, hvor man i højere grad tager hensyn til kollektivets normer og værdier i stedet for egne ønsker og behov. Alle – uanset køn og alder – kan komme i klemme i situationer, hvor hensynet til kollektivets normer og værdier prioriteres. I et kollektivt samfund spiller alder, status og køn en stor rolle, og samfundet er som regel delt op i en mande- og en kvindeverden. Det er ikke velset, at man blander sig i hinandens verdener, fordi rollerne er markant adskilte. Lidt populært sagt kan man sige, at manden fungerer som »statsminister og udenrigsmini-

ster«, mens kvinden opfattes som »social- og sundhedsminister«.

Dertil kommer, at der er udstrakt ligestilling mellem kønnene i Danmark, og derfor ligger det i kortene, at manden skal dele sin »statsministerpost« med kvinden.

En mand fra et kollektivistisk samfund med en klar kønsdeling har grundlæggende et ønske om at bevare sin status som »statsminister«. Sker der store ændringer på det felt, kan han blive usikker på, hvordan han skal dele posten med kvinden og samtidig fastholde sin ære.

Dertil kommer, at de mange indvandrerfamilier kommer fra samfund, hvor børnene vokser op med en stor autoritetstro og en social kontrol, som kan gøre det vanskeligere at håndtere det at leve i et demokratisk og frit samfund. At det kan være vanskeligt at indstille sig på at påtage sig

de fulde konsekvenser af begrebet »frihed under ansvar«.

Det er nogle af disse forhold, som gør det svært for etniske minoritetsfamilier at tilpasse sig et individualistisk samfund.

KRAV TIL FAMILIENS MEDLEMMER

De fleste etniske minoritetsfamilier bor i små lukkede samfund i samfundet. De indretter sig kollektivistisk og derved bliver der ikke plads til den enkeltes ønsker og behov. De lukkede samfund eksisterer ikke kun i områder med stor koncentration af flygtninge og indvandrere. Også uden for den type enklaver leves der efter samme principper.

Børn, der lever i den type lukkede samfund, har meget svært ved at begå sig i det danske samfund, selv om de er født og opvokset i Danmark. Det er med til at skabe et modsætningsforhold, som betyder, at de kan føle, at de har en tættere tilknytning til deres eget eller forældrenes hjemland frem for at være en del af det danske samfund. Flygtninge- og indvandrerbørnene føler sig ikke danske, fordi de ikke har en tilstrækkelig dyb forståelse for det danske samfund.

Den danske udlændingelov

Som nydansker ved de fleste, at kvinder og mænd juridisk set har lige stor indflydelse, og at deres ord vejer lige tungt i den offentlige debat. De fleste i denne gruppe er også klar over, at man i Danmark er juridisk myndig, når man fylder 18 år.

Enkelte er dog usikre på, om myndighedsloven også gælder for indvandrere på grund af den omdiskuterede 24-års-regel.

På møderne understreger etnisk konsulent Esma Birdi, at reglen gælder for alle danske statsborgere.

Bestemmelsen om myndighedsalderen har givet anledning til lange debatter – specielt fordi flere mener, at den ikke gælder for indvandrerbørn.

Det har på flere møder taget lang tid at overbevise kursisterne om, at myndighedsloven gælder for alle danske statsborgere. en debat, som breder sig ud til bl.a. at dreje sig om dansk lovgivning og retten til at få et cpr-nummer, når man er dansk statsborger.

Siger man ja til at blive dansk statsborger, siger man samtidig ja til

også at blive en del af det danske demokratiske samfund.

Når man tager del i de rettigheder, som et land giver sine borgere, bør det være en selvfølge, at man også påtager sig de pligter, som følger med.

I et demokrati er der en gensidig vekselvirkning mellem pligter og rettigheder – en vekselvirkning, som altid skal være i balance, hvis samfundet skal fungere optimalt.

Kommunikation i et multikulturelt samfund

Samtalekulturen i et kollektivistisk samfund mellem ægtefæller kan beskrives kort ved, at man taler overordnet om tingene, eller at samtalen mest handler om praktiske gøremål. Der bliver ikke talt så meget med hinanden, men mere til hinanden, påpeger etnisk konsulent Esma Birdi.

Det samme gør sig gældende i kontakten mellem børnene og forældrene.

- Når et barn i det kollektivistiske samfund skal irettesættes, vil den voksne typisk tale ned til barnet. Den voksne forventer på sin side, at barnet sænker sit blik og lytter samtykkende. Voksne fra et kollektivi-

stisk samfund vil ikke sige – sådan som de fleste danskere – at barnet skal se på den, de taler med. Hvis barnet ville gøre det, ville den voksne fra et kollektivistisk samfund ikke føle sig respekteret. Barnet fra den kultur er kort sagt ikke vant til hverken at debattere, diskutere, tale i dialogform eller sætte spørgsmålstejn ved ting de ikke forstår.

Esma Birdi har bl.a. fået at vide, at en far med etnisk baggrund havde en treårig pige i en dansk børnehaven. Når han bad sin datter om at lade være med at gøre en bestemt ting, så svarede hun, at faren skulle forklare, hvorfor hun ikke måtte gøre det, fordi sådan var hun vant til, at de gjorde det i børnehaven.

Når børnene går i danske børnehaven

mer og mente, at det var vigtigt at holde fast i deres identitet og rødder.

Esma Birdi bakkede op om, at det er godt at have en religion, men at ens religiøse overbevisning ikke kommer andre ved.

- Religion er i Danmark en privat sag. I Danmark mener mange, at værdien i at have en religion mistes, hvis man udøver den alene for også at vise den over for andre.

På Tietgen Skolen i Odense blev alle elever, som bar tørklæde, spurgt om, hvorfor de gjorde det, og hvad de ville fortælle omverdenen med det.

Hovedparten svarede, at kravet til kvinderne om at bære tørklæde, findes i Koranen, og at man ikke skulle friste manden.

Esma Birdi påpegede, at det er et fortolkningsspørgsmål af Koranen, om det krav kan findes der. Desuden er det en kulturelt bestemt holdning, om hvad en mand lader sig friste af. Om han f.eks. alene kan fristes af en kvindes gang, hvis hun er helt tildækket og går i burka.

Pigerne havde dog svært ved at acceptere, at Koranen kan blive fortolket på forskellige måder. Derfor blev netop tørklædet som symbol diskuteret – også at der kan være forskellige måder at tildække sig. Variationer, som kan afhænge af kvindernes nationaliteter. I den forbindelse blev det bl.a. drøftet, om variationer

skyldes en fortolkning med national baggrund – eller er et udslag af kulturelt bestemte holdninger.

Esma Birdi opfordrede efter debatten pigerne til at finde ud af, hvad det helt konkret betyder for den enkelte kvinde at bære tørklæde – og se bort fra, hvordan det eventuelt kan udlægges af andre.

I løbet af projektet blev flere piger spurgt, hvad de forventede, at det ville betyde for deres jobmuligheder, hvis de fastholdt deres ønske om at bære tørklæde.

Pigerne blev bl.a. gjort opmærksom på, at det at bære tørklæde er et valg, som de selv skal tage konsekvensen af. Et valg som af danskere opleves på samme måde som hvis man bliver ansat i f.eks. en bank og ønsker at farve sit hår blåt og have piercing i ansigtet.

Så, pointerede Esma Birdi, uanset hvilke holdninger og kulturelle mærkesager man har, så vil ens valg have konsekvenser, som i visse situationer kan begrænse ens muligheder.

Efter mødet med Folkevirke og Esma Birdi blev pigerne på Tietgen Skolen enige om ikke at have tørklæde på, når de er sammen i klasselokalet, hvis der kun var piger.

Demokratiopfattelser

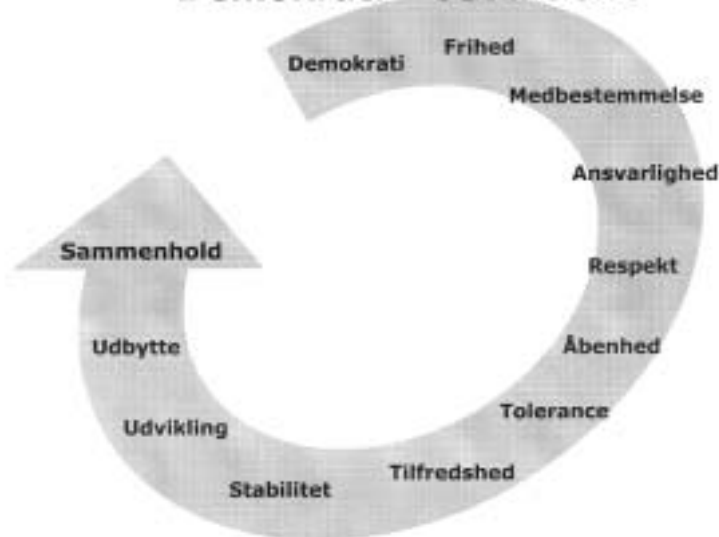
I et demokrati bestemmer flertallet, og der er ligestilling.

Et demokrati står for alle – danskere og nydanskere, som kommer til Danmark med en anden baggrund – som noget positivt. Diktatur er der ingen, som kan sige noget positivt om. Hverken danskere med en demokratisk opvækst eller nydanskere, som har oplevet begge styreformer.

Noget af det, som de fleste nydanskere hæfter sig ved er, at demokrati giver borgerne mange rettigheder. Nogle af de vigtige begreber, som hæftes på demokrati er:

- frihed
- respekt
- tale og tankefrihed
- religionsfrihed.

Demokrati – set indefra

I løbet af projektet var der mange deltagere, som pegede på, at når man siger ja til at være en del af det danske demokratiske samfund, så siger man samtidig også ja til de rettigheder, som demokratiet giver dets borgere.

- Men, pointerer etnisk konsulent Esma Birdi, demokratiet forpligter også borgerne til at påtage sig en række pligter.

For, understreger hun, demokrati er et gensidigt samspil. Et samspil som betyder, at man skal overholde

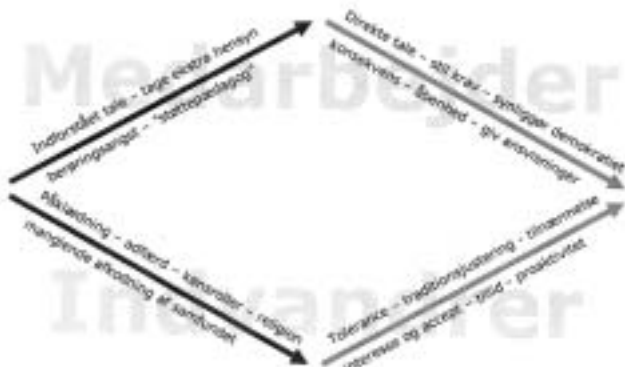
landets love og regler – bl.a. også loven om ligestilling.

I løbet af debatterne med nydanskere var det tydeligt, at så længe debatterne holder sig på det overordnede og generelle plan, er der stor enighed.

Men når der så pirket lidt ved de mere omtålelige emner som ægteskab, religion samt ære og skam, så sker der ofte en gradbøjning af demokratiopfattelserne.

- Det virker som om flere af deltagerne ønsker at udleve et demokrati på egne præmisser – et demokrati, hvor de typisk ønsker en større respekt fra majoritetssamfundet end den, som minoriteterne føler, at de skal vise majoriteten, forklarer etnisk konsulent Esma Birdi.

Eksklusion / Inklusion

I et diktatur er der kun en, der bestemmer. Egoisten.

Ære og skam - sladder

For at lægge op til dette emne stiller kulturkonsulent Esma Birdi spørgsmålet »Er det acceptabelt at gifte sig med en dansk mand eller kvinde?«

Et spørgsmål, hvor svaret fra nydanskere i høj grad afhænger af, hvor de kommer fra.

- For, forklarer etnisk konsulent Esma Birdi, sladre-kulturen er meget udbredt i landsbyer, mens den ikke er særlig udbredt i de større byer. Kulturen i landsbyerne begrænser friheden i forbindelse med f.eks. at vælge partner, fordi der er en stor grad af indflydelse fra æresbegreberne i landsbyens lokale familier.

I løbet af projektet blev emnerne sladder og dens betydning diskuteret intenst på møder med alle samarbejdspartner. Deltagerne var generelt enige om, at sladder bliver brugt forskelligt, alt efter om man taler storby eller landsby.

I landsbyen bliver sladder typisk brugt som et redskab til at styre hinandens adfærd. Det er især emner som religion og kvindens selvstændighed, der sladres om, mener Esma Birdi.

Et af de emner, som gav anledning til store debatter var, at man forestillede sig et samfund, hvor kvinderne havde deres selvstændighed med fuld opbakning fra alle. Her kom mange spændende bud på, hvordan lokal-samfundet så ville se ud. Deltagerne var enige om, at det kollektive samfund ikke ville kunne rumme det.

Dog var der mange, som indrømmede, at det er svært helt realistisk at forestille sig, hvordan samfundet ville

se ud, fordi deres normer bygger på dem, som findes – og accepteres – af et kollektivt samfund.

Måske, lød det fra flere sider, er det derfor, at mange med netop denne baggrund bruger megen energi på netop at fastholde normerne og værdierne i et kollektivt samfund.

De fleste deltagere var desuden enige om, at det er svært at skelne religion fra kultur og tradition. Derfor ønskede flere også at diskutere, om religion dyrkes anderledes i en storby end i en landsby. Mange pegede på, at storbymenneskers måde at dyrke religion på er mere tolerant, åben og mindre synlig, samt at borgere med denne baggrund ikke sladrer så meget om hinanden ud fra et ønske om at fastholde bestemte normer og traditioner.

Borgere fra storbyer er generelt set mere vant til, at der findes forskellige måder at leve på.

Det at leve i en storbykultur – men med en baggrund fra landsbykulturen, hvor livet også leves efter landsbykultur – blev drøftet på flere debatmøder.

Esma Birdi analyserede, hvilke konsekvenser det har for ens dagligdag, hvordan man opfatter demokrati og den måde, man vælger at leve i et demokratisk samfund på, men alligevel ikke anvender de demokratiske grundværdier i familielivet.

De fleste kursister kunne ikke forstå spørgsmålet »hvordan fungerer demokratiet hjemme hos dig selv«?

Esma Birdi skulle bruge flere forklarende eksempler, før kursisterne helt forstod, hvad et demokratisk familieliv er.

Opvækst og ansvar

Derefter blev begrebet »demokrati i hjemmet« kortlagt. Hvert enkelt familiemedlems rolle i et familieliv blev gennemgået – herunder også, at demokrati kan være en opdragelsesstrategi, hvor sigtet er at sikre, at børnene som voksne borgere kan indgå i et demokratisk samfund. Med det udgangspunkt er det derfor vigtigt for danske forældre at give deres børn demokratiske kompetencer.

Derfor er det afgørende for et demokratisk samfunds fortsatte beståen, pointerede Esma Birdi, at demokratiske spilleregler respekteres af ALLE borgere. Desuden er det afgørende, at ALLE borgere deltager aktivt i demokratiet.

Man kan f.eks. ikke være tilhænger af demokratiet med ret til bl.a. frit at dyrke sin egen religion, have ytringsfrihed og fastholde sin kultur og så ikke til fulde acceptere andre medborgeres måde at leve på.

Især er det problematisk, hvis ens holdninger er i strid med menneskerettighederne, påpegede Esma Birdi.

For, understregede hun, i et demokratisk samfund er religion en privat sag, som ikke kommer andre ved. Alle har derfor frihed til at dyrke deres religion i et demokrati, så længe det ikke er i strid med menneskerettighederne.

Helt generelt blev deltagerne opfordret til at indgå i de demokratiske processer – bl.a. forældrebestyrelser og det danske foreningsliv – for at få indflydelse på udviklingen lokalt eller i det danske set i et større perspektiv.